

Економічна наука в Західному регіоні України за роки незалежності: здобутки та перспективи

Висвітлені основні теоретичні та прикладні результати наукових досліджень актуальних проблем соціально-економічного розвитку держави та її регіонів, здійснені вченими-економістами Західного регіону України за роки незалежності. Показано здобутки наукових економічних шкіл, які сформувались і успішно розвиваються в різних містах регіону.

Ключові слова: економічна наука, наукова школа, концепція, теорія, регіональна політика, економічний розвиток.

Із здобуттям незалежності перед Україною гостро постали питання переходу до ринкових засад господарювання, трансформації всіх сфер суспільного життя, формування основ державної соціально-економічної та регіональної політики. Вагомі здобутки у науковому забезпеченні вирішення цих завдань мають вчені-економісти Західного регіону України. Осередки економічної науки розміщені у Львові, Ужгороді, Тернополі, Луцьку, Чернівцях, Івано-Франківську, Рівному та Хмельницькому. Сучасне ядро наукового потенціалу Західного регіону України у цій галузі досліджень представляють біля 2000 докторів та кандидатів економічних наук.

Найбільш відомим центром економічної науки у Західному регіоні України є **Інститут регіональних досліджень Національної академії наук України** – єдина в Західній Україні академічна установа економічного профілю, один з найкрупніших центрів регіоналістики в Україні. Сьогодні Інститут є провідною науковою установою в системі НАН України з проблем регіональної політики та транскордонного співробітництва.

З пріоритетних напрямів фундаментальних та прикладних наукових досліджень, за якими Інститут має вагомі розробки, широко визнаними в Україні є його наукові школи.

Широко відома в Україні наукова школа з теоретичних основ регіональної політики (академік НАН України *М.І. Долішній*, д.е.н., проф. *С.М. Злунко*, д.е.н., проф. *В.С. Кравців*, д.г.н., проф. *С.М. Писаренко*, д.е.н., проф. *С.Й. Вовканич*, д.е.н. проф. *Л.Т. Шевчук*, д.е.н., проф. *Л.К. Семів*, д.е.н., проф. *У.Я. Садова*, д.е.н. *І.З. Сторонянська*, к.е.н. *С.Л. Шульц*). Найбільш вагомі здобутки цієї школи:

- Розроблено концепцію формування сучасної регіональної політики України в умовах ринкових перетворень, визначені методологічні засади механізму її реалізації. Обґрунтовано теоретичні засади трудового потенціалу, вивчені регіональні особливості формування ринку праці, запропонована концепція нової моделі його регулювання в Україні.
- Обґрунтовані теоретичні підходи до управління розвитком регіональних суспільних систем, визначено напрями розвитку регіональних інститутів управління в умовах залучення України до загальноєвропейського економічного простору.
- Обґрунтовано теоретико-методичні підходи до дослідження проблем адміністративно-територіального устрою України, розробки напрямків його

удосконалення. Розроблено проект концепції удосконалення державної просторової політики регіонів із врахуванням прояву новітніх ознак територіально-структурних процесів.

- Розроблено концепцію інтелектуально-інноваційного розвитку регіону, обґрунтовано напрями розвитку інноваційної якості людських ресурсів, досліджено вплив потенціалу вищої освіти на людський капітал регіону.
- Обґрунтовано методологічні засади формування та реалізації регіональної соціальної політики. Розроблено методичні підходи до оцінювання соціально-економічних наслідків міграційних процесів в Україні.
- Розроблено концептуальні підходи до формування просторової організації національної економіки на основі врахування тенденцій змін концептуальної, функціональної та просторової структури. Досліджено процеси внутрідержавної міжрегіональної інтеграції в умовах формування інтегрованого економічного простору держави.

Активно розвивається наукова школа з регіональної екологічної політики (д.е.н., проф. *В.С. Кравців*, д.е.н., проф. *О.І. Фурдичко*, д.е.н., проф. *Ю.І. Стадницький*, к.е.н. *О.І. Гулич*, к.е.н. *П.В. Жук*, к.е.н. *І.А. Колодійчук*, к.е.н. *В.О. Полюга*):

- Розроблено теоретичні засади формування регіональної екологічної політики, визначено напрями вдосконалення механізмів її реалізації. Досліджено трансформацію механізму економічного регулювання екологічної безпеки в контексті переходу України на євростандарти. Вироблено методологічні підходи до формування регіональних програм освоєння рекреаційного потенціалу.
- Обґрунтовано теоретичні підходи до формування гірської політики в Україні в контексті вимог Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат. Розроблено концепцію збереження, відтворення та ефективного освоєння природно-ресурсного потенціалу Карпатського регіону. Знаними є досягнення наукової школи з проблем розвитку промислового виробництва та підприємництва регіону (д.е.н., проф. *Є.І. Бойко*, д.е.н., проф. *В.Б. Войцеховський*, д.е.н., проф. *М.А. Козоріз*, д.е.н., проф. *Я.О. Побурко*, д.е.н., проф. *С.О. Іщук*):
- Обґрунтовано науково-методичні засади формування промислової політики регіону в умовах перехідної економіки. Розроблено економіко-математичні моделі аналізу і оптимізації розвитку промислового виробництва.
- Опрацьовано методологічні підходи до прогнозування соціально-економічного розвитку регіону. Розроблено економіко-математичні моделі розвитку територіально-виробничих систем, методи оцінки їх конкурентоспроможності. Розроблено загальноекономічний прогноз соціального та економічного розвитку Львівської області до 2015 р.
- Досліджено ефективність розвитку інновацій в регіоні, розроблено теоретико-методологічні засади побудови стратегії управління інноваційним розвитком. Обґрунтовані теоретичні засади дослідження регіональних активів та методичні підходи до оцінки рівня їх капіталізації.
- Опрацьовано методологію комплексної оцінки соціально-економічного розвитку регіонів України через розрахунок і порівняння інтегральних показників. Обґрунтовано методологію моніторингу діяльності промислових і аграрно-промислових територіальних систем на регіональному рівні. Сформовано методику оцінки наявності та ефективності використання об'єктів інфраструктури регіону. Розроблено методичний інструментарій для моніторингу інвестиційної привабливості регіону.

Розвивається наукова школа з проблем зовнішньоекономічної діяльності та транскордонного співробітництва (д.е.н., проф. *П.Ю. Бельський*, д.е.н., проф. *Н.А. Мікула*, к.ф.-м-н. *В.В. Демченко*, к.е.н. *Є.Е. Матвеев*, к.е.н. *О.І. Пастернак*):

- Розроблено цілісну концепцію розвитку транскордонного співробітництва України. Здійснено теоретичний аналіз інфраструктури прикордонних регіонів та їх ефективності в умовах переходу до ринкових відносин. Розроблено науково-методичні рекомендації щодо формування організаційно-економічних механізмів розвитку ринкової інфраструктури в державному та регіональному аспектах.
- Обґрунтовано теоретичні підходи щодо формування організаційно-економічних механізмів забезпечення конкурентоспроможності регіону. Визначено особливості та моделі транскордонних кластерів. Розроблено концепцію регіональної стратегії формування та підтримки транскордонних кластерів.

Започатковано новий науковий напрям - дослідження проблем просторового розвитку та земельного планування (д.т.н., проф. *М.М. Габрель*, к.т.н. *А.В. Гоблик*):

- Розроблено теоретико-методологічне забезпечення просторового планування адміністративних районів. **Обґрунтовано теоретично-методологічні засади гармонійного розвитку міст.**
- Досліджено проблеми забезпечення просторового планування та містобудівної діяльності в Карпатському регіоні. Розроблено проект Концепції просторового розвитку гірських районів Львівщини.

Наукові здобутки Інституту одержали широке практичне впровадження. Налагоджена співпраця з центральними та регіональними органами влади в розробці законодавчих та нормативних актів, концепцій та програм. Багато положень фундаментальних досліджень науковців Інституту лягли в основу Концепції державної регіональної політики України та окремих Законів України, зокрема «Про створення спеціальної економічної зони «Яворів», «Про створення спеціальної економічної зони «Курортполіс Трускавець», «Про транскордонне співробітництво», «Про стимулювання розвитку регіонів», «Про сприяння повноцінній продуктивній зайнятості населення», «Про внесення змін та доповнень до Закону України «Про туризм». У 2008 р. вченими Інституту на замовлення Міністерства регіонального розвитку та будівництва України було розроблено проект Закону України «Про розвиток гірських територій в Україні».

Про високий авторитет львівської школи регіоналістики, її внесок у вирішення проблем соціально-економічного розвитку регіонів свідчить присудження *М.І. Долішньому*, *С.М. Злупку* у складі групи науковців Державної премії України в галузі науки і техніки за 2003 р. за цикл робіт з проблем регіональної соціально-економічної політики. У 1994 р. д.е.н., проф. *С.Й. Вовканича* обрано дійсним членом Папської наукової академії з соціальних наук (Ватикан).

Широко відомі та користуються популярністю серед науковців, фахівців та управлінців наукові видання Інституту – монографії, підручники та навчальні посібники, брошури та препринти, періодичні видання. Всього за період діяльності Інституту видано 158 монографій, 73 підручники, 223 брошури та препринти, 2670 статей (в т.ч. 180 – за кордоном) загальним обсягом понад 8000 друкованих аркушів.

Інститут широко відомий як центр підготовки наукових кадрів. Загалом тут підготовлено понад 390 кандидатів та 60 докторів економічних наук.

Відомим осередком економічної науки у Львові є **Навчально-науковий інститут економіки і менеджменту Національного університету «Львівська**

політехніка». В інституті проводяться дослідження за широким колом теоретичних і прикладних проблем, серед яких управління підприємствами різних видів економічної діяльності, стратегії розвитку підприємств, інноваційна, інвестиційна та зовнішньоекономічна діяльність, оцінка нерухомого майна, маркетинг і логістика, антикризове управління підприємствами, облік, аналіз та аудит, бюджетування, діагностика і фінансове забезпечення виробничо-господарської діяльності, державні та місцеві фінанси, оподаткування, управління підприємствами в умовах монополістичного ринку тощо.

У Навчально-науковому інституті економіки і менеджменту Національного університету «Львівська політехніка» історично сформувались дві наукові школи: «Процесійно-структурований менеджмент» під керівництвом д.е.н., проф. *О.Є. Кузьміна* і «Логістика в системі менеджменту» під керівництвом д.е.н., проф. *Є.В. Крикавського*.

Особливими рисами, які вирізняють наукову школу «Процесійно-структурований менеджмент» від інших, є дослідження побудови та застосування системи функцій та методів менеджменту, процедур прийняття управлінських рішень, зокрема щодо інноваційного розвитку виробничо-господарських структур. За цим напрямом захищено 9 докторських та понад 200 кандидатських дисертацій.

Д.е.н., проф. *О.Є. Кузьмін* відомий своїми працями з проблематики формування систем процесійно-структурованого менеджменту в організаціях, розвитку міжнародної економічної, інвестиційної та інноваційної діяльності, побудови на підприємствах бюджетних систем, комплексних систем діагностики, удосконалення комунікаційно-інформаційного забезпечення підтримки прийняття управлінських рішень, управління холдинговими та венчурними структурами тощо.

Д.е.н., проф. *І.В. Алексєєв* є автором наукових праць з проблем управління у сфері фінансів, оподаткування, страхування та кредиту, управління формуванням та функціонуванням промислово-фінансових груп, виробничо-господарських структур. Під його керівництвом провадяться наукові дослідження за такими науковими напрямами: «Проблеми фінансово-кредитного регулювання інноваційного розвитку виробничо-господарських структур»; «Проблеми оподаткування і страхового захисту діяльності виробничо-господарських структур в машинобудуванні і приладобудуванні».

До наукової школи «Логістика в системі менеджменту» належать фахівці, які проводять дослідження з економіки логістичних систем, оцінювання і розвитку відносин між партнерами, трансформації вартості у розвитку відносин «підприємство-клієнт», формування ланцюгів поставок, маркетингової концепції формування привабливості комерційних банків, стратегічного планування розвитку міста, моніторингового оцінювання складних соціально-економічних явищ розвитку регіону.

Представники цієї школи під керівництвом д.е.н., проф. *Є.В. Крикавського* розвивають теоретичні положення та прикладні розробки щодо впровадження логістичних концепцій в діяльність суб'єктів господарювання, оптимізації матеріальних, фінансових, інформаційних та людських потоків в економічних системах, створення ресурсного та інфраструктурного забезпечення формування інноваційного потенціалу організацій. У даний час виконуються дослідження за такими науковими напрямами: «Маркетинг і логістика в системі інноваційних концепцій менеджменту»; «Економічні проблеми ресурсо- та енергозбереження»:

«Стратегія ланцюга поставок у розвитку підприємств»; «Маркетингове та логістичне забезпечення зростання ринкової вартості підприємств».

Під керівництвом д.е.н., проф. *Н.І. Чухрай* активно досліджуються: проблеми адаптації та інтенсивного використання виробничого, наукового та організаційно-управлінського потенціалів до ринкових перетворень в умовах структурної перебудови економіки; проблеми узгодження функціонування економічних, організаційних та мотиваційних механізмів господарювання та регулювання їх впливів на використання виробничого, корпоративного та особистісного потенціалів. Д.е.н., проф. *Й.М. Петрович* успішно розвиває науковий напрям «Проблеми узгодженого функціонування економічних, організаційних і мотиваційних механізмів господарювання та регулювання їх впливу на використання виробничого, інноваційного та кадрового потенціалів».

Актуальні проблеми ефективності міжнародного поділу праці та міжнародної торгівлі, підвищення ефективності національної економіки в умовах переходу на інноваційну модель розвитку, підвищення рівня конкурентоспроможності національних виробників, управління організаційним розвитком підприємств, активізації інвестиційних процесів, вдосконалення системи обліку і аудиту досліджуються д.е.н., проф. *І.О. Тивончук*, д.е.н., проф. *Ж.В. Поплавською*, к.е.н., проф. *В.В. Козиком*, к.е.н., проф. *А.Г. Загороднім*.

Вагома роль у розвитку фундаментальних та прикладних досліджень належить вченим *Львівського національного університету ім. І. Франка*. Ними, зокрема:

- Розроблено методи оптимального управління господарською і фінансовою діяльністю складних економічних систем. Побудовано комплекс моделей управління інвестиційною діяльністю підприємства, зокрема: економіко-математичну модель розподілу у часі реалізації інвестиційних проектів підприємства; модель узгодження довгострокової фінансово-інвестиційної програми підприємства; модель прогнозування успішності реалізації проекту; моделі оптимізації вибору експортно-імпортних програм. Розроблено математичний метод прогнозування стратегічного розвитку підприємства (д.е.н., проф. *В.М. Вовк*);
- Визначено засади сучасної організації регулювання набуття права оренди (власності на земельні ділянки несільськогосподарського призначення). Розроблено модель встановлення орендної плати за землю в економіко-планувальних зонах м. Львова. Обґрунтовано рекомендації щодо подальшого використання землі в реформованих господарствах (д.е.н., проф. *І.Р. Михасюк*);
- Виявлено особливості макроекономічної координації в перехідній економіці України. Проаналізовано можливості диверсифікації ризику фінансових інвестицій на ринку акцій України. Простежено використання монетарних інструментів макроекономічного регулювання та запропоновано шляхи його вдосконалення у вітчизняній економіці. Удосконалено методологію дослідження формування інституційного середовища підприємницької діяльності в Україні (к.е.н., проф. *З.Г. Ватаманюк*);
- Побудовано інформаційну модель управління фінансовими ресурсами підприємств у перехідній економіці України. Удосконалено моделі антикризового управління, розроблено методики визначення доцільності реалізації окремих фінансових рішень. Розроблено моделі та методики, спрямовані на удосконалення фінансово-кредитного забезпечення підприємництва в Україні. Проана-

- лізовано особливості інноваційного забезпечення бюджетного процесу в Україні (д.е.н., проф. *М.І. Крупка*).
- Розроблено концептуальні засади розвитку національної економічної культури та розбудови на цій основі економічної системи України. Результати досліджень опубліковані у монографіях: «Наукові діалоги» (Львів, 2005), «Воля народу – добробут нації» (Львів, 2005), «Іван Франко і економічна думка світу» (Львів, 2006), «Економічна наука і наукознавство» (Львів, 2006), «Економічна історія України» (Львів, 2006), «Перехідна економіка: сучасна Україна» (Львів, 2006) (д.е.н., проф. *С.М. Злупко*).
  - Розроблено ціннісні регулятори вирішення регіональних проблем економічної соціології. Поглиблено аналіз трудової мобільності в умовах змін на ринку праці в регіоні. Уточнено соціальний механізм адаптації молоді до ринкових умов (д.е.н., проф. *А.Г. Хоронжий*).
  - Здійснено аналіз існуючої системи показників оцінювання соціально-економічного розвитку області, районів та міст обласного значення, їх систематизацію та групування за видами економічної діяльності та соціальними групами. Запропонований системний підхід у вивченні статистичних показників покладено в основу розробки моніторингу стратегії Львівської області до 2015 р. (к.е.н., доц. *С.О. Матковський*).
  - Обґрунтовано принципи та методи управління економічною безпекою банківських і страхових структур в Україні. Розроблено концепцію механізму саморегулювання банківської інвестиційної діяльності. Досліджено систему чинників розвитку регулятивної політики у банківському і страховому бізнесі. Розроблено методiku оцінки і попередження банкрутства банківських і страхових установ (д.е.н., проф. *С.К. Реверчук*, д.ф.-м.н., проф. *Б.І. Копитко*).
  - Зроблено оцінку ефективності управління державним боргом та застосування фіскального інструментарію макроекономічної політики у вітчизняній економіці. Визначено інституційні чинники становлення конкурентного середовища, формування ринку праці в Україні. Узагальнено теоретико-прикладні проблеми функціонування вітчизняної податкової системи та забезпечення рівноваги економічної системи України (д.е.н. *Є.Й. Майовець*).
  - Розроблено модель визначення інтенсивності розвитку трудового потенціалу і ринку праці. Опрацьовано економіко-математичну модель оцінки величини тінізації капіталу в основних галузях економіки України. Запропоновано методiku оптимального міжрегіонального розподілу коштів на фінансування політики зайнятості (д.ф.-м.н., проф. *В.Є. Юринець*).
  - Досліджено вплив світової фінансової кризи на рівень ділової активності трансформаційних економік; особливості та закономірності функціонування галузевих ринків України (ринку цукру) в умовах вступу в СОТ; зміни у структурі зовнішньої торгівлі України та наслідки кризи для процесу інвестування в Україні. Обґрунтовано принципи валютного регулювання у відкритій економіці України під час економічної кризи. Запропоновано механізм вдосконалення регулювання залучення міжнародних фінансових потоків (д.е.н., проф. *С.М. Панчишин*).
  - Розроблено рекомендації щодо структурування інформаційної бази різних видів обліку у забезпеченні фінансового управління господарської діяльності підприємства. Запропоновано заходи щодо удосконалення організаційного, інформаційного та функціонального забезпечення обліково-фінансових систем підприємств. (д.е.н., проф. *О.М. Ковалюк*).

- Розроблено принципи формування регіональних структур сфери послуг. Запропоновано методи управління і регулювання сфери туристичної діяльності в регіоні. Обґрунтовано суть та структуру організаційно-економічного механізму санації підприємств. Запропонована методика оцінювання санаційного потенціалу та модель вибору ситуаційної стратегії санації. Визначено шляхи поетапного формування стратегії здійснення державного регулювання зовнішньої трудової міграції в адміністративних регіонах (к.е.н., проф. *В.В. Яцура*).
- Обґрунтовано основні методологічні положення теорії збалансованого розвитку природогосподарських систем та організаційно-економічні механізми реалізації моделі сталого розвитку в національній економіці України. Розроблено теоретико-методичні засади формування організаційно-управлінських механізмів запобігання втратам національного багатства, зокрема механізмів державного ризик-менеджменту. Обґрунтовано модель соціально орієнтованого розвитку економіки в Україні (д.е.н., проф. *Л.С. Гринів*).

За роки незалежності вченими *Львівської комерційної академії* (ЛКА) досягнуто вагомих успіхів передусім у вивченні теоретичних засад функціонування споживчої кооперації України, а останнім часом – у дослідженнях споживчого ринку за умов переходу до стійкого економічного зростання.

Історичні аспекти діяльності споживчої кооперації Галичини та сучасної України інтенсивно досліджує д.і.н., проф. *С.Д. Гелей*. Останнім часом до вивчення проблем міжнародного кооперативного руху активно долучився к.е.н., доц. *С.Р. Семів*.

Вчені ЛКА значну увагу надавали дослідженню проблем регіонального розвитку. Колективом дослідників під керівництвом д.е.н., проф. *А.І. Мокія* виконано науково-дослідну тему «Стратегічні пріоритети регіональної політики України». Регіональні проблеми активно досліджує д.е.н., доц. *Т.Г. Васильців*, який підготував монографічне дослідження «Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення» (2008 р.).

Загальноукраїнське визнання отримали праці д.е.н., проф. *Г.І. Башнянина*, який спеціалізується на дослідженні проблематики перехідних систем і за останні два десятиліття створив відому наукову школу. З-поміж найцікавіших опублікованих ним монографічних досліджень: «Економічні виміри: структура, принципи, функції» (1994 р.), «Ринкова економіка: теоретико-практичні проблеми становлення в Україні» (1995 р.), «About the periodic matrix of economic systems» (2005 р.), «Економічні системи» (2006 р.), «Ефективність фіскально-економічної політики в трансформаційній економіці» (2008 р.), «Кооперативні системи: проблеми трансформації за умов ринкової транзиції» (2009 р.).

Визнання в академічному середовищі отримали монографії вчених кафедр бухгалтерського обліку та аудиту: «Внутрішній аудит» (проф. *В.С. Рудницький* та інші, 2003 р.), «Процедури моделювання та прийняття рішень в процесі аудиту» (проф. *В.С. Рудницький*, доц. *О.М. Бунда*, 2009 р.), «Аналіз кадрового забезпечення фінансово-кредитних установ» (*Б.Ф. Усач, О.В. Мельниченко*, 2009 р.), «Облік і контроль банківських операцій з іноземною валютою» (*Б.Ф. Усач, Г.П. Стадник*, 2005 р.).

У галузі менеджменту широко відомі праці д.е.н., проф. *Ф.І. Хміля* «Становлення сучасного менеджменту в Україні (проблеми теорії та практики)» (1996 р.), «Споживча кооперація України: проблеми сучасного розвитку» (1999 р.) та д.е.н., проф. *Б.М. Мізюка* «Системні основи теорії та інструментарій менеджменту підприємства» (2000 р.) і «Системне управління» (2004 р.). Вченими факультету

менеджменту ведеться активна робота щодо впровадження сучасних інформаційних технологій в освітню діяльність (керівник наукового колективу – доц. *В.Б. Артеменко*).

Перспективна наукова школа з проблематики вирівнювання платіжного балансу формується на кафедрі міжнародних економічних відносин. На початку 2010 р. завершено масштабну науково-дослідну тему «Рівновага платіжного балансу під час реалізації інноваційно-інвестиційної моделі» (керівник – д.е.н., проф. *В.О. Шевчук*). Дослідницькі пріоритети вчених кафедри відрізняє акцентування переваг «міцної» грошової одиниці та консервативної фіскальної і монетарної політики. Ще у 2005–2006 рр. вченим ЛКА вдалося передбачити виникнення і визначити численні загрози «перегріву» ринку вітчизняної нерухомості та пов'язаного з ним деструктивного кредитного буму, які обумовили надзвичайно болісний перебіг фінансової кризи в Україні (2008–2009 рр.).

Загалом, за останні два десятиліття викладачами академії опубліковано понад 100 монографій, захищено близько 200 кандидатських і 23 докторські дисертації, що створює впевненість у плідному розвитку та подальшому зміцненні існуючих наукових шкіл.

Одним із пріоритетів досліджень *Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України* став напрям «Активізація взаємодії банківського та реального секторів економіки». Зокрема, під керівництвом д.е.н. проф. *О.І. Барановського* виконано дослідження «Підвищення ефективності взаємодії банківського та реального секторів економіки в умовах євроінтеграції та глобалізації». В результаті розвинуто термодинамічні та алгебраїчні підходи до аналізу, моделювання та оцінки нелінійної динаміки фінансово-економічних процесів; вперше застосовано методичний підхід до моделювання банківських інвестицій засобами топології, адаптовано теорію ізоморфізму до моделювання процесу формування та розміщення банківських ресурсів. Запропоновано схеми створення фінансово-інноваційних груп за участю банків, страхових компаній, підприємств та наукових установ та їхньої взаємодії в процесі фінансування регіональних програм соціально-економічного розвитку.

З 2002 р. за ініціативою Національного банку України у Львівському інституті банківської справи, а пізніше – в Університеті банківської справи НБУ досліджуються проблеми еволюції грошей та їх функцій (д.е.н., проф. *Т.С. Смовженко*, д.філос.н., проф. *З.Е. Скринник*). Суть досліджуваної проблеми полягає в тому, що криза, яку зазвичай називають фінансовою, яка охопила всі складові світової економічної системи, у повному своєму масштабі набула позафінансової, позаекономічної природи, і спричинена не в останню чергу новітньою еволюцією грошей та економічних механізмів. Новизна підходу полягає у застосуванні методології комунікативної філософії для аналізу умов та моделей їх соціального функціонування.

В інституті активно розвивається науковий напрям – математичні методи, моделі та інформаційні технології в банківництві. Значних успіхів у цьому досягла кафедра економічної кібернетики, яка під керівництвом д.т.н., проф. *В.М. Чаплиги* виконала серію наукових досліджень на замовлення Національного банку України.

Особливу увагу інститут приділяє проблемам сучасної освіти в Україні. В результаті виконання НДР «Інноваційне забезпечення ефективності підготовки фахівців банківської справи» (д.пед.н., доц. *Г.Я. Дутка*, д.е.н., проф. *Р.А. Слав'юк*)

розроблено систему інноваційного забезпечення ефективності підготовки фахівців банківської справи.

Не менш цікавими є результати дослідження «Вплив іноземного капіталу на роботу банківської системи України» (д.е.н., проф. *Т.С. Смовженко*). Систематизовано позитивні наслідки та потенційні ризики, пов'язані із збільшенням частки іноземного капіталу в банківській системі. Розроблено та запропоновано основні принципи та засади мінімізації основних ризиків.

Д.е.н., проф. *Б.Ф. Усач*, к.е.н. *О.П. Кундря*-Висоцька запропонували методику аналізу фінансового стану суб'єктів господарювання із врахуванням інтегральної оцінки інвестиційної привабливості, а також оптимальну модель організації аудиту фінансового стану на основі узагальненого алгоритму проведення аудиту.

Сьогодні інститут розробляє та реалізує нові педагогічні моделі підготовки професійних фахівців банківської справи, економічної кібернетики, фінансистів, обліковців, та аудиторів з врахуванням глобалізаційних та інтеграційних процесів, в розвиває науковий менеджмент з метою забезпечення престижності наукової роботи, фінансування наукових досліджень, ефективної організації та інформаційного забезпечення виконання наукових робіт.

Започаткування наукової та науково-дослідної роботи у *Львівській державній фінансовій академії* (ЛДФА) відбувалося в період 1999-2000 рр. Після майже 40-річного існування в статусі технікуму (1957-1993 рр.) і коледжу (1993-1999 рр.) Львівська державна фінансова академія набула свого теперішнього статусу впродовж порівняно короткого часового періоду. Сьогодні Львівська державна фінансова академія є вищим навчальним закладом IV рівня акредитації

Одним з пріоритетних наукових напрямів економічних досліджень в ЛДФА є дослідження інтеграційних процесів у сфері фінансів і підприємництва, за результатами яких була сформована наукова школа, започаткована і очолювана д.е.н., проф. *П.Ю. Буряком*. У межах цього напрямку на основі аналізу стану та перспектив розвитку підприємництва в Україні були розроблені методи його фінансово-кредитної підтримки та активізації, запропонована цілісна концепція сприяння розвитку вітчизняного підприємництва (у т. ч. малого) на всіх рівнях управління економікою.

Наступним пріоритетним напрямом науково-дослідних робіт ЛДФА є напрям «Теоретико-методологічні проблеми фінансово-бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку». У результаті проведених досліджень обґрунтовано практичне застосування положень Бюджетного кодексу на прикладі обласного бюджету Львівської області (проф. *Є.М. Романів*). Розроблено механізм розподілу органами місцевого самоврядування фінансових ресурсів між підприємствами окремих галузей економіки Західного регіону (д.е.н., проф. *М.В. Римар*). Запропоновано шляхи реформування системи податкового контролю у напрямі ефективного використання природних ресурсів та зростання податкових надходжень до бюджету внаслідок сплати ресурсних платежів; розроблено методологію екологізації в системі податкового контролю з метою охорони навколишнього природного середовища. (к.е.н., доц. *Б.А. Карпінський*).

Вагомим результатом досліджень наукових основ податкового контролю в умовах трансформації економіки України стала публікація двохтомної монографії: *Податковий контроль в Україні / П.Ю. Буряк, Б.А. Карпінський, Н.С. Залуцька*. – Львів : Простір-М, 2007.

Науковцями ЛДФА здійснюються також наукові дослідження стану та шляхів вдосконалення систем обліку, аналізу і контролю на підприємствах різних форм

власності, теоретико-методологічних засад реформування фінансового контролю, перспектив вдосконалення державної політики у сфері соціально-економічного розвитку України в умовах глобалізації та ін.

Впродовж 1990-2010 рр. найвагоміші результати економічних досліджень **Національний лісотехнічний університет України** здобув у пріоритетному напрямі розвитку науки і техніки України – збереження навколишнього середовища (довкілля) і сталий розвиток.

Вченими університету: обґрунтовано теоретико-методологічні основи розробки та імплементації Екологічної Конституції Землі (ЕКЗ); розроблено теоретичні основи економіки лісокористування, концепцію та підходи моделювання сталого менеджменту лісових підприємств; розроблено класифікацію лісових ресурсів; визначено підходи до екологізації економіки та освіти в Україні відповідно до вимог програми ООН “Десятиріччя для сталого розвитку”; обґрунтовано систему екологічного менеджменту та екологічного аудиту підприємств; сформульовано принципи формування екологічної і лісової політики, та систему їх інструментів.

Академік НАН України, ректор Університету **Ю.Ю. Туниця** є: автором ідеї Екологічної Конституції Землі, яка неодноразово виголошувалась Президентом України з трибуни Генеральної Асамблеї ООН (1997, 2008, 2009); співавтором програмного документу «Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку» (2007); ініціатором і координатором низки трансєвропейських освітніх проектів з економіки довкілля і природних ресурсів, за результатами яких вперше в Україні з 1998 р. ведеться підготовка магістрів економістів-екологів.

Вагомі результати досліджень доповідались на окремих засіданнях Комітетів Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, НАН України, Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Міністерства освіти і науки України, Державного комітету лісового господарства України, Львівського державного управління лісового і мисливського господарства, Львівської обласної ради.

Результати економічних досліджень знайшли відображення у низці монографій та численних наукових статтях у фахових виданнях.

Напрацювання вчених Університету з еколого-економічних досліджень обговорювались на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях в Україні та за кордоном. Здійснюється співпраця з цих питань з університетами США, Австрії, ФРН, Росії, Швеції, Шотландії та Польщі. Університет є членом Міжнародної спілки лісівничих дослідницьких організацій (IUFRO), Міжнародного товариства економістів-екологів, Лісівничої академії наук України.

Вчені університету успішно виконують міжнародні проекти:

- «Forest Cluster Development and Implementation Measures for 6 – Region Strategic Joint Action Plan for Knoeledge – based Regional Innivation» за підтримки Сьомої Рамкової програми ЄС (FP 7), координатором якого є Holzcluster Steiermark GmbH (Австрія);
- українсько-американський проект «Linking Cultural Heritage and Conservation across Borders in the Carpatians» за підтримки фонду Trust for Mutual Understanding (США);
- «Applying Sustainable Consumption to Teaching and Research» за підтримки програми VISBY Шведського інституту.

З набуттям Україною політичної незалежності серед важливих завдань у сфері державотворення чільне місце зайняли питання реформування аграрного сектора економіки. В контексті цього економісти-аграрники **Львівського національ-**

ного аграрного університету зробили вагомий внесок у наукове забезпечення формування державної аграрної політики в нових умовах.

Вчені університету плідно працюють у напрямі поглиблення теоретичних основ становлення ринкових відносин у системі АПК; реформування управління аграрним сектором в умовах ринкової економіки на різних рівнях; оптимізації організаційно-виробничих структур аграрних підприємств; вдосконалення системи економічних взаємовідносин в АПК; покращення маркетингового та правового забезпечення аграрних підприємств та фінансово-кредитного механізму. Особлива увага звертається на методологію економічного аналізу, бухгалтерського обліку та аудиту, прогнозування соціально-економічних процесів, зокрема на основі економіко-математичного моделювання.

Комплексний підхід до дослідження проблем розвитку сільського господарства і АПК дозволив розробити рекомендації з удосконалення аграрної політики держави, посилення її впливу на соціальний та економічний розвиток села. Ці рекомендації викладені в колективній монографії «Аграрна політика в умовах ринкової трансформації економіки агропромислового комплексу» / за заг. ред. *П.С. Березівського*. – Львів : Львівський держ. аграр. ун-т, 2006. – 559 с. Результати наукових досліджень економістів-аграрників дали можливість сформулювати теоретико-методологічні рекомендації і практичні наробки, які покладено в основу ряду концепцій і програм розвитку сільського господарства регіонального рівня. Серед них слід відзначити: теоретичні засади розвитку інтеграційних процесів в АПК (д.е.н., проф. *Ф.В. Горбонос*); напрями вдосконалення функціонування організаційно-правових форм, економічних відносин і систем менеджменту в АПК (д.е.н., проф. *П.С. Березівський*, д.е.н., проф. *В.Г. Галанець*); оцінка та прогнозування соціально-економічного розвитку АПК (д.е.н., проф. *В.В. Липчук*); вдосконалення механізму підвищення ефективності агропромислового виробництва в контексті зрівноваженого розвитку сільських територій (д.е.н., проф. *Г.В. Черевко*, д.е.н., проф. *В.Г. Поплавський*, д.е.н., проф. *К.В. Васківська*); організація маркетингового забезпечення підприємств АПК (д.е.н., доц. *О.А. Біттер*); організаційно-методологічне забезпечення облікового процесу та аудиту в аграрних формуваннях (д.е.н., проф. *І.Г. Костирко*); вдосконалення правових відносин в аграрній сфері економіки (д.е.н., проф. *Ю.Е. Губені*); вдосконалення фінансово-кредитного механізму підприємств і організацій АПК (к.е.н., доц. *С.М. Онисько*); моделювання виробничих зв'язків у системі АПК і розробка прикладних моделей (к.ф.-м.н., доц. *Т.В. Пасічник*).

Упродовж 1990-2010 рр. за результатами наукових досліджень економістами-аграрниками Львівського національного аграрного університету захищено з аграрної економіки 10 докторських та понад 120 кандидатських дисертацій. Сформувались і продовжують розвиватись наукові школи з аграрної економіки, які очолюють д.е.н., проф. *В.Г. Галанець*, д.е.н., проф. *П.С. Березівський*, д.е.н., проф. *Г.В. Черевко*, д.е.н., проф. *В.В. Липчук*, д.е.н., проф. *Ю.Е. Губені*, д.е.н., проф. *І.Г. Костирко*.

Наукові дослідження є чільним напрямом діяльності **Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України** (ЛРІДУ НАДУ) від часу його заснування у вересні 1995 р.

Основний обсяг науково-дослідної роботи Інституту за період з 1996 р. по теперішній час здійснювався в межах комплексного наукового проекту Національної академії державного управління при Президентові України «Державне

управління та місцеве самоврядування». Всього за цим проектом проведено наукові дослідження за 22 темами, результати наукових досліджень відображені в понад 600 публікаціях.

Наукові дослідження також виконувалися на замовлення місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, Секретаріату Президента України, Головного управління державної служби, Міністерства економіки та Міністерства фінансів України. Значна кількість наукових досліджень проводилась за договірною тематикою та грантами вітчизняних і міжнародних фондів, зокрема, за фінансування Інституту відкритого суспільства, Всесвітнього банку, Міжнародного фонду «Відродження», міжнародної програми Tempus Tacis; за грантами Канадського агентства міжнародного розвитку (СГОА), Шведського бюро аудиту, уряду Великої Британії та фонду «Ню-Хав», тощо. Всього за договірною тематикою та грантами від 1996 р. виконано 35 наукових досліджень.

Варто відзначити вагомий внесок, зроблений науковцями Інституту у розвиток досліджень у сфері державного управління щодо: аудиту адміністративної діяльності; механізмів підвищення ефективності державного управління в регіоні; дослідження соціального капіталу з позицій державного управління; вироблення концептуальних засад демократичного врядування; організаційної культури та лідерства, вивчення євроінтеграційних аспектів та аналізу досвіду країн-членів ЄС; вироблення нових підходів та моделей регіонального розвитку; розробки механізмів забезпечення регіональної політики регулювання економічного розвитку; дослідження методології та розробки практичних рекомендацій щодо діяльності керівників різних рівнів органів державної влади та місцевого самоврядування.

Під науковим керівництвом д.е.н., проф., члена-кореспондента НАН України *В.С. Загорського*, д.е.н., проф. *М.Д. Лесечка* та д.е.н. *О.П. Крайник* сформована наукова школа економіко-управлінського спрямування. Серед наукового доробку цієї школи за останні роки варто зазначити такі фундаментальні дослідження:

Організаційно-економічні та правові механізми забезпечення сталого розвитку територіальної громади;

- Методологічні засади формування місцевих бюджетів сіл, селищ та міст районного значення.
- Регулювання економічного розвитку на регіональному рівні.
- Методичні засади оцінки соціального капіталу в державно-управлінській діяльності.

Розроблені теоретичні положення, методичні підходи та практичні рекомендації використовуються органами державного управління та місцевого самоврядування для вибору пріоритетних напрямків діяльності, формування цілей, розробки стратегій розвитку територій, формування бюджетів. Одержані результати прикладних досліджень уже знайшли конкретне застосування, зокрема на теренах Львівської, Закарпатської, Тернопільської областей.

За результатами наукових досліджень підготовлено методичні вказівки для оцінювання соціального капіталу та економічної безпеки, котрі були впроваджені в роботу Львівської обласної адміністрації, Львівської, Волинської обласних рад, Волинської обласної державної адміністрації. Розробки та напрацювання вчених використовуються Комітетом з питань державного будівництва та місцевого самоврядування Верховної Ради України.

Тернопільський національний економічний університет (ТНЕУ) – провідний навчальний заклад економічного профілю Західного регіону України. Упродовж 1990-2010 років в Університеті пріоритетним став розвиток фундаменталь-

них досліджень та прикладних розробок з актуальних напрямків сучасної економіки. Запозичуючи кращий досвід економічної освіти, професорсько-викладацький склад університету разом з іноземними партнерами першими в Україні розпочав наукові дослідження з проблем економічної інтеграції нашої держави в Європейський економічний та науковий простори.

Найважливіші фундаментальні дослідження та прикладні наукові розробки вчених Університету з пріоритетних напрямків розвитку науки і техніки:

- Обґрунтовані теоретичні та організаційні засади бюджетної політики, бюджетного механізму, розподілу доходів і видатків між ланками бюджетної системи в Україні. Розроблені науково обґрунтовані рекомендації, які спрямовані на посилення ролі бюджету у системі регулювання економічних і соціальних процесів (д.е.н., проф. *С.І. Юрій*).
- Розроблені: методика формування регіональних програм розвитку і підтримки малого бізнесу в сфері послуг; методичні рекомендації стратегічного бізнес планування в розвитку малого підприємництва сфери послуг в регіоні; напрямки вдосконалення економічних механізмів регулювання і підтримки малого підприємництва. (д.е.н., проф. *А.Ф. Мельник*).
- Розроблені методичні рекомендації щодо процесу реструктуризації підприємства; напрямки реалізації процесів організаційної реструктуризації великих підприємств шляхом виділення допоміжних і обслуговуючих господарств у самостійній бізнес-одиниці та етапи формування нової організаційної структури підприємства; узагальнено соціально-економічні передумови та визначено основні напрями реструктуризації вітчизняних підприємств (д.е.н., проф. *В.І. Гринчуцький*).
- Обґрунтовано теоретико-методологічні засади і пропозиції щодо побудови організаційної, функціональної та інструментальної підсистем муніципального менеджменту. Розроблено рекомендації щодо імплементації інструментарію муніципального менеджменту в діяльність органів місцевого самоврядування в умовах підготовки та реалізації адміністративно-територіальної реформи (д.е.н., проф. *А.Ф. Мельник*).
- Розроблена Концепція розвитку контролінгу в Україні та науково-методичні рекомендації з питань функціонування контролінгу на вітчизняних підприємствах (д.е.н., проф. *М.С. Пушкар*).
- Досліджено системну перспективу локального розвитку глобального економічного розвитку, включаючи розробку теоретичної концепції та економічної моделі глобального ринку в контексті регіональної парадигми, типології теоретичних моделей відкритого регіоналізму у світовій економіці, здійснено розробку концепції еволюційного розвитку неформальних і функціональних регіонів. (д.е.н., проф. *Є.В. Савельєв*).
- Розкрито напрямки зміцнення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування. Розроблено класифікацію доходів місцевих бюджетів. Результати досліджень використані при розробці проекту постанов Кабінету Міністрів України про затвердження основних напрямків бюджетної політики України на 2008 рік; концепції реформування місцевих бюджетів України; концепції реформування міжбюджетних відносин в Україні (д.е.н., проф. *О.П. Кириленко*).
- Розроблено концептуально-теоретичні підходи та практичні рекомендації щодо: оцінювання економічних факторів функціонування системи вищої освіти; розробки критеріїв оцінки моделей та удосконалення умов фінансуван-

- ня; удосконалення бюджетного фінансування, кредитування та оподаткування системи вищої освіти; планування видатків на утримання ВНЗ; оцінювання ефективності використання коштів і майна ВНЗ (д.е.н., проф. С.І. Юрій).
- Обґрунтовано концептуальні підходи до формування у вертикально-інтегрованих підприємствах нафтогазової промисловості системи управління вартістю; запропоновано концепцію формування та нарощування стратегічного потенціалу підприємств; розроблено модифіковану модель реальних опціонів для оцінки синергетичного ефекту від процесів злиття та поглинання нафтогазових підприємств (д.е.н., проф. О.М. Сохацька).

У Закарпатській області діють декілька науково-освітніх установ, які мають значний доробок в економічних дослідженнях за відносно недовгий період незалежності України, серед яких – *Ужгородський національний університет*, де на економічному факультеті сформувались і діють такі наукові школи:

1. Регіональний економічний розвиток. Провідним вченим даного напрямку вправдано є член-кореспондент НАН України, д.е.н., проф. В.П. Мікловда, якому у 2003 р. присуджено Державну премію України у галузі науки і техніки за цикл робіт з проблем регіональної соціально-економічної політики (у складі авторського колективу).

Праці з окресленого кола проблем стосуються управління та регулювання регіонального розвитку, стратегії розвитку територіальних утворень різних рівнів, переходу до сталого розвитку. Окремо варто наголосити на частині досліджень, яка спрямована на ринкові трансформаційні процеси, що впливають на роботу промислових об'єктів різних форм власності; актуальні проблеми функціонування підприємств переробної промисловості, становлення підприємництва в умовах багатокладності в економіці України. Над згаданими вище науковими проблемами у 1990-х рр. член-кореспондент НАН України, д.е.н., проф. В.П. Мікловда працював разом з д.е.н., проф. М.М. Бойком. Результатами досліджень стали видання таких монографій, як «Область еколого-економічного розвитку» (1999 р.), «Інтелектуальний потенціал та науково-технічна політика» (1999 р.), «Ринкова трансформація економіки регіону» (2000 р.), «Регіональні механізми розвитку і підтримки малого підприємництва» (2006 р.), «Регіональна стратегія розвитку підприємництва» (2006 р.), «Регіон: проблеми стратегічного розвитку» (2008 р.) та інші.

Наведені наукові праці мають не тільки теоретичне, але і практичне значення. Зокрема, розроблені наукові засади гармонійного розвитку Закарпаття знайшли своє відображення у Концепції сталого розвитку Закарпаття (2002 р.), а вироблені стратегічні підходи до розвитку регіону, у т.ч. діагностика структури економіки регіону, виконана к.е.н. С.С. Славою, були використані при формуванні Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області до 2015 р. Заслужують на окрему увагу дослідження вчених з питань зовнішньоекономічної діяльності регіону та світового досвіду регіонального розвитку. Варто відзначити публікації за кордоном, зокрема монографії В.П. Мікловди «Регіональна стратегія розвитку підприємств в Україні» (Угорщина, Ніредьгаза, 2008), Г.Г. Губані «Структурна перебудова промислового регіону в умовах поглиблення ринкових реформ» (Кошице, Словаччина, 2008) та низку праць С.С. Слави з питань глобалізації секторів української економіки, опублікованих у відомих європейських журналах - *Global Networks* (Глобальні мережі), *Environment and Planning* (Довкілля та планування), *Міждисциплінарний журнал досліджень розвитку міст та регіонів*, *Regional Studies* (Регіональні студії).

2. Школа трудового потенціалу – науковий напрям, що добре розвинувся на наукових теренах Закарпаття і де спостерігається плідна співпраця член-кореспондента НАН України, д.е.н., проф. *В.П. Мікловди* та д.е.н., проф. *М.І. Пятюлича*. Вони опублікували низку праць високого наукового рівня, зокрема, «Соціально-трудова потенціал: теорія і практика» (1994 р.), «Формування економічного механізму регулювання зайнятості в умовах становлення ринкових відносин» (1994 р.), «Організаційно-економічні фактори ефективного використання трудового потенціалу в умовах трансформації економіки» (1996 р.), «Інтелектуальний потенціал та науково-технічна політика» (1999 р.), «Соціальні ресурси регіону: активізація трудового потенціалу» (2008 р.).

3. Серйозними науковими доробками характеризується АГРАРНА ЕКОНОМІЧНА ШКОЛА Закарпаття, що сформувалась в Ужгородському національному університеті. Її провідні вчені: член-кореспондент Національної академії аграрних наук України, д.е.н., проф. *М.А. Лендел*; д.е.н., проф. *Ю.В. Манівчук*. Варто наголосити на працях *Ю.В. Манівчука*, які присвячені екологічним аспектам та організаційним засадам сільськогосподарської діяльності.

У Волинській області економічні дослідження в період незалежності України були зосереджені у двох найбільших науково-освітніх установах регіону – Луцькому національному технічному університеті та Волинському національному університеті ім. Лесі Українки.

Розвиток економічних досліджень у **Луцькому національному технічному університеті** (ЛНТУ) у роки незалежності був започаткований створенням у 1991 р. за ініціативою ректора, проф. *В.В. Божидарніка* кафедри економіки і управління виробництвом (завідувач кафедри – д.е.н., проф. *В.І. Павлов*). Вагомий внесок у розвиток економічної науки на Волині здійснив академік НАН України *М.І. Долішній*, під керівництвом якого було захищено перші докторські дисертації, які стали основою розвитку економічної науки у ЛНТУ.

Динамічний розвиток економічного напрямку університету зумовив створення у 2005 р. Інституту економіки та управління (директор д.е.н., проф. *Л.Г. Липич*, згодом – д.е.н., проф. *І.М. Вахович*), який на сьогодні об'єднує два економічні факультети: факультет бізнесу та факультет обліку та фінансів.

Розвиток інституцій економічного профілю підготовки фахівців у ЛНТУ сприяв формуванню наукової школи регіоналістики під керівництвом д.е.н., проф. *З.В. Герасимчук*

Найважливішими напрямками фундаментальних та прикладних досліджень школи регіоналістики є:

- системні дослідження питань методології формування та механізмів реалізації регіональної політики сталого розвитку;
- вивчення проблем діагностики та забезпечення безпеки сталого розвитку держави та її регіонів;
- формування теоретико-прикладних засад регіональної політики розвитку рекреаційної сфери та рекреаційного природокористування;
- комплексне дослідження теоретико-методологічних засад процесів формування та нарощення виробничого потенціалу регіону;
- розробка механізму, формування та нарощення інвестиційного потенціалу регіону;
- трансформація регіональної системи житлово-комунального господарства;
- формування механізму забезпечення конкурентоспроможності регіонів;
- формування та реалізація регіональної політики транскордонного співробітництва.

Науковими здобутками школи регіоналістики є:

- підготовка та захист 27 кандидатських і 7 докторських дисертацій;
- науково-дослідна робота за держбюджетними та госпдоговірними темами (за період існування економічного напрямку підготовки виконано 24 держбюджетні та 43 госпдоговірні теми);
- розробка державних та регіональних проектів та програм, зокрема Стратегії розвитку туризму в Україні, Стратегії економічного і соціального розвитку Волинської області на 2004-2015 рр., Програми науково-технічного та інноваційного розвитку області на 2004-2006 рр., Регіональної програми розвитку малого підприємництва на 2004-2006 рр., Програми економічного і соціального розвитку на 2006 р., регіональної програми розвитку малого підприємництва в області на 2007-2008 рр., програмі інформатизації міста Луцька на 2010-2012 рр. та інших.

В університеті також сформувалися наукові економічні напрямки: «Прогнозування споживання товарів на засадах маркетингу» (керівник – д.е.н., проф. Л.Г. Ліпич, згодом – к.е.н., доц. В.О. Морохова) та «Облік, аналіз та аудит в системі управління підприємницькою діяльністю в АПК» (науковий керівник – к.е.н., доц. І.Б. Садовська).

Наукові дослідження за напрямком «Прогнозування споживання товарів на засадах маркетингу» кафедри менеджменту та маркетингу стосуються вивчення тенденцій зміни споживчої поведінки покупців; напрямів задоволення потреб споживачів у промислових та продовольчих товарах; методів прийняття рішень щодо вибору оптимального напрямку діяльності підприємства. Представниками наукового напрямку опубліковано понад 200 наукових праць. За тематикою наукових досліджень захищено 9 кандидатських дисертацій.

Напрямок наукових досліджень «Облік, аналіз і аудит в системі управління підприємницькою діяльністю в АПК» кафедри обліку та аудиту спрямований на науково-теоретичне обґрунтування та розробку моделі інформаційного забезпечення ефективного управління сільськогосподарським підприємством для посилення економічного росту і розвитку аграрного сектору економіки в умовах невизначеності і кризових явищ, розробка галузевих стандартів з управлінського обліку.

Економічні дослідження, що проводилися у **Волинському національному університеті ім. Лесі Українки** (ВНУ ім. Лесі Українки) протягом 1990-2010 рр. охоплювали наступні напрями.

– *Фінансово-економічні проблеми розвитку країн з транзитивною економікою.* Дослідження проблем стимулювання праці в перехідній економіці (керівник – д.е.н., проф. М.І. Карлін).

Здійснено дослідження проблем стимулювання праці в перехідній економіці; запропоновано шляхи реформування оплати праці в соціально-культурній сфері України, в тому числі обґрунтована нова модель тарифної системи у вищій школі України. Досліджено стан фінансової системи України в 90-х роках ХХ ст. – на початку ХХІ ст., виявлено основні проблеми функціонування державних та місцевих фінансів, обґрунтовано шляхи їх вирішення. Здійснено аналіз особливостей реформування фінансових систем постсоціалістичних країн Європи, запропоновано шляхи використання цього досвіду під час реформування податкової системи України. Обґрунтовано шляхи проведення адміністративно-територіальної реформи в Україні та в регіоні Західного Полісся з урахуванням досвіду Польщі.

– *Сталий просторовий розвиток транскордонного регіону в контексті європейської інтеграції* (д.е.н. проф. Н.В. Павліха).

В процесі наукових досліджень розроблено теоретико-методологічні засади управління сталим просторовим розвитком регіону в умовах європейської інтеграції. Представники цього наукового напрямку досліджують також еколого-економічні засади розвитку прикордонного регіону (к.е.н. *І.С. Скороход*), проблеми формування механізму взаємодії України та ЄС (к.е.н. *А.А. Сищук*, к.е.н. *Н.З. Щербата*). Розробки вчених знайшли своє відображення у проекті Програми науково-технологічного та інноваційного розвитку Волинської області на 2009-2013 рр. та Плані заходів щодо стимулювання інноваційної діяльності у Волинській області у 2008-2010 рр. Розвивається також ще один напрям наукових досліджень – «Прогнозування розвитку товарів підприємства на засадах вивчення поведінки покупців» (д.е.н., проф. *Л.Г. Ліпич*). Дослідження стосуються актуальних питань споживчої поведінки покупців в умовах посилення мегатрендів суспільного розвитку. Представники цього напрямку опублікували понад 200 наукових праць, захищено 5 кандидатських дисертацій.

Економічні дослідження у ВНУ ім. Лесі Українки здійснюються на основі результативного співробітництва із науково-дослідними і навчальними установами, органами державного і регіонального управління, місцевого самоврядування, підприємцями, громадськими організаціями.

Традиції економічної освіти, наукових досліджень у галузі економіки формувалися на Буковині протягом усього часу існування **Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича**. Особливий етап у розвитку економічної науки та викладання економічних дисциплін у Чернівецькому університеті пов'язаний з перебуванням тут відомого вченого-економіста *Й.А. Шумпетера*, який з 1909 по 1911 р. викладав в університеті економічні науки і де розпочав роботу над своєю фундаментальною книгою «Теорія економічного розвитку», виданою в 1912 р.

Протягом двох десятиліть незалежності України економічний факультет Чернівецького національного університету є регіональним науковим центром в сфері економіки. Окрім кадрового забезпечення реального сектору економіки України він здійснює науково-теоретичне та науково-практичне забезпечення економічних реформ в Україні та Буковинському регіоні.

Важливим шляхом популяризації результатів наукових досліджень є публікації колективних та індивідуальних монографій, присвячених всебічному вивченню економічних реформ в Україні і пошуку та обґрунтуванню найважливіших їх напрямків і ефективних інструментів. Дані дослідження здійснюються за такими основними напрямками:

- *загальні тенденції та закономірності ринкової трансформації* (Становлення ринкового механізму в Україні: теорія та практика / Авт. колектив: *І.Ф. Комарницький, П.О. Нікіфоров, І.В. Губатюк, З.І. Галушка, В.О. Соболев, Л.В. Шинкарук, Ю.М. Лопатинський, І.М. Буднікевич*. – Чернівці, 2003. – 216 с.); Трансформація економіки України у глобальному економічному середовищі / за ред. д.е.н., проф. *І.Ф. Комарницького*. – Чернівці, 2006. – 272 с.);
- *діалектичне поєднання процесів глобалізації та регіоналізації* (*Євдокименко В.К.* Функції регіонального управління економікою: глобалізаційний вимір: монографія. – Чернівці: Прут, 2006. – 272 с.; *Білик Р.С.* Фактори і тенденції розвитку економічних зв'язків прикордонних територій: монографія. – Чернівці: Рута, 2009. – 184 с.; Глобалізація та регіоналізація: виклики для економіки України: колект. монографія / за заг. ред. *В.Є. Лошенюка*. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 516 с.)

- соціальна динаміка трансформаційних процесів (Зайцев Ю.К. Системна парадигма та аналіз соціального ринкового господарства. – Чернівці: Золоті литаври, 2000. – 290 с.; Галушка З.І. Соціалізація трансформаційної економіки: особливості, проблеми, пріоритети. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2009. – 408 с.);
- грошовий обіг і діяльність комерційних банків (Нікіфоров П.О. Теорія та методологія регулювання грошового обігу. – Чернівці: Рута, 2002. – 327 с.; Швець Н.Р. Аналіз та оцінка ресурсів банку: монографія. – Чернівці: Рута, 2004. – 168 с.; Швець Н.Р. Формування нових правил і принципів банківського нагляду в Україні. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. – 360 с.);
- інвестиційно-інноваційна діяльність (Шинкарук Л.В. Іноземні інвестиції та їх роль у становленні і розвитку економіки (регіональний аспект). – Чернівці: Рута, 2000. – 174 с.; Комарницький І.Ф., Комарницька Р.Г. Інвестиційна діяльність комерційних банків. – Чернівці: Рута, 2004. – 260 с.; Буднікевич І.М., Школа І.М. Становлення регіонального ринку інновацій в Україні. – Чернівці: Зелена Буковина, 2002. – 201 с.);
- специфіка механізмів аграрних перетворень (Лопатинський Ю.М. Трансформація аграрного сектора: інституціональні засади. – Чернівці: Рута, 2006. – 344 с.; Ковальчук Т.М. Оперативний економічний аналіз в управлінні аграрним виробництвом. – К.: ІАЕ, 2001. – 520 с.).

Важливим аспектом науково-дослідної роботи на факультеті є втілення отриманих наукових здобутків у реальну економіку. На сьогоднішній день більшість наукових досліджень вчених факультету завершуються у вигляді здійснення економічних експертиз та розробки пропозицій щодо основних проблем реформування української економіки (програми, концепції, економічні проекти тощо).

За неповних 12 років становлення і розвитку **Буковинської державної фінансової академії** (ректор – д.е.н., проф. В.В. Прядко) як вищого навчального закладу, суттєво покращився якісний склад професорсько-викладацького складу, набула динаміки науково-дослідна робота, сформувались нові напрями фундаментальних і прикладних досліджень. Від розробки окремих, здебільшого не пов'язаних між собою наукових робіт усі кафедри перейшли до комплексних досліджень актуальних соціально-економічних проблем. Вибудувався цілісний напрям тематично поєднаних досліджень, певна наукова школа з науковою розробкою теорії та методології фінансово-бюджетного регулювання економічного і соціального розвитку.

Наукові положення, висновки і пропозиції д.е.н., проф. В.К. Євдокименка з проблеми комплексного дослідження соціально-економічного розвитку регіону були використані при розробці «Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2015 р.» та техніко-економічному обґрунтуванні проекту Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку у Чернівецькій області». Результати його наукового дослідження «Відтворення регіонального господарського комплексу в сучасних умовах» реалізовані при розробці «Стратегії підвищення конкурентоспроможності м. Чернівці», підготовленої у співпраці з проектом «Економічний розвиток міст за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку USAID».

Одним із видів впровадження наукових розробок з актуальних проблем євроінтеграції і транскордонного співробітництва стала реалізація ряду міжнародних проектів. Наприклад, проект «VISEC» (віртуальний транскордонний бізнес-інкубатор) був розроблений у рамках здійснення міжнародної Програми сусідства «Румунія-Україна». Партнерами БДФА в розробці і реалізації проекту стали Су-

чавська торгово-промислова палата та Університет «Штефан чел Марє» (м. Сучава, Румунія).

З серпня 2008 р. в рамках програми сусідства «Румунія-Україна» почав реалізовуватись проект «Буковинський інноваційний центр» (учасники проекту: БДФА (головний партнер проекту), Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, Інститут термоелектрики НАН та МОН України, Університет «Штефан чел Марє»). Проект має охопити понад 200 суб'єктів господарювання в регіоні, сприяти тому, щоб нові технологічні знання, нанотехнології, винаходи, інші інновації, які продукуються в регіоні, знаходили своє застосування на практиці, насамперед в малому і середньому бізнесі регіону, в галузях туризму, сільського господарства, харчовій і лісопереробній промисловості.

За час функціонування академії (2005-2009 рр.) було підготовлено і видано близько двох десятків монографій, 72 підручники і навчальні посібники, 22 з них з грифом Міністерства освіти і науки України.

Серед 15 факультетів **Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу** два – факультети економічного спрямування, а саме «Економіки та підприємництва» та «Управління галузевим і регіональним економічним розвитком». Сьогодні на семи кафедрах економічних факультетів працює 3 доктори і 43 кандидати економічних наук, які виконують чимало наукових соціально-економічних досліджень за різними науковими напрямками. Чільне місце серед них займають дослідження, спрямовані на удосконалення господарських відносин та підвищення ефективності функціонування вітчизняного нафтогазового комплексу. Свідченням результативності і ефективності наукової діяльності є понад 17 наукових монографій, сотні статей у фахових журналах, опубліковані тільки за останні роки.

Наукова школа під керівництвом д.е.н., проф. *М.О. Данилюка* продовжує працювати над дослідженнями за економічною тематикою нафтогазової промисловості. Такі роботи як «Розробка науково-методологічної бази економічної оцінки інвестицій у системі підвищення нафтогазовіддачі родовищ» та «Створення наукових основ функціонально-орієнтованого керування витратами у нафтогазоконденсатовидобутку» були виконані на замовлення Міністерства освіти і науки України. Результатами їх виконання стали методика оцінки інвестиційної привабливості нафтових родовищ, а також ідентифікація стратегічних напрямків розвитку родовищ Західного та Східного нафтогазоносних регіонів України за рівнем їх інвестиційної привабливості. Результати виконання теми «Дослідження нових технологій підвищення ефективності видобування вуглеводнів у тому числі з низькодебітних свердловин» дозволили створити програмне забезпечення для визначення та обґрунтування технологічної ефективності процесів інтенсифікації видобутку вуглеводнів. До успіхів цього колективу слід віднести формулювання і впровадження нової концепції регулювання виробничих запасів на підприємствах галузі.

Актуальною тематикою сьогодні є також комплексні дослідження з питань економічної оцінки вітчизняних ресурсів нафти і газу, які були виконані д.е.н. *Я.С. Витвицьким*. Результати цієї роботи – новаційні моделі економічної оцінки ресурсів, запасів нафти і газу та гірничого капіталу загалом, що дало змогу визначати різні види їх вартості на будь-якому етапі пошуків розвідки та розробки нафтових і газових родовищ. Сьогодні під керівництвом д.е.н., проф. *Я.С. Витвицького* сформована група молодих дослідників, якими виконується цілий ряд досліджень за уже названим науковим напрямом, а також над такою важливою проблемою, як ефективність рентної політики держави.

Під керівництвом д.е.н., проф. В.К. Орлової виконуються дослідження, спрямовані на розробку методичних рекомендацій з обліку і аналізу витрат на підприємствах нафтогазової промисловості з метою реформування цін і тарифів.

Останніми роками в університеті сформувався перспективний напрям наукових досліджень – управління процесами ефективного використання інтелектуальних ресурсів людських соціально-економічних систем (д.е.н., проф. В.П. Петренко). Запропоновані цією групою науковців інноваційні управлінські технології є орієнтованими на ефективне використання інтелектуально-ресурсного потенціалу регіональних суспільних систем, окремих підприємств. Ці технології отримали широке практичне використання в процесах стратегічного управління регіональним економічним розвитком, розробки стратегій розвитку територіально-адміністративних одиниць, включаючи сільські громади, окремі підприємства всіх форм власності і сфер діяльності.

Грунтовні дослідження актуальних проблем соціально-економічного розвитку України та її регіонів проводяться також в Національному університеті водного господарства та природокористування (м. Рівне), Хмельницькому національному університеті., Прикарпатському національному університеті ім. В. Стефаника, Дрогобицькому національному педагогічному університеті, Буковинському університеті, Чернівецькому торговельно-економічному інституті КНТЕУ, Закарпатському регіональному центрі соціально-економічних та гуманітарних досліджень НАН України.

Сьогодні, в умовах динамічних глобалізаційних викликів та інтеграційних процесів, перед економічною наукою стоять завдання наукового забезпечення ефективного розвитку економіки України, підвищення конкурентоспроможності держави та її регіонів шляхом переходу на інвестиційно-інноваційний шлях розвитку. Значний науковий потенціал економічної науки Західного регіону України, її тісна інтеграція в європейський та світовий науковий простір, створюють добру основу для успішного їх вирішення.

Кравців В.С. Экономическая наука в Западном регионе Украины за годы независимости: достижения и перспективы.

Освещены основные теоретические и прикладные результаты научных исследований актуальных проблем социально-экономического развития страны и ее регионов, проведенные учеными-экономистами Западного региона Украины за годы независимости. Показаны достижения научных экономических школ, которые сформировались и успешно развиваются в разных городах региона.

Ключевые слова: экономическая наука, научная школа, концепция, теория, региональная политика, экономическое развитие.

Kravtsiv V.S. Economic Science in the Western Region of Ukraine during the Years of Independence: Accomplishments and Prospects.

The basic theoretical and applied results of scientific research of urgent state and regional socio-economic problems performed by the scientists of the Western region of Ukraine during the years of independence are outlined. Achievements of scientific economic schools formed and successfully developed in different cities of the region are shown.

Key words: economic science, scientific school, concept, theory, regional policy, economic development.

Надійшло 16.08.2011 р.